

З ІСТОРІЇ АРХЕОЛОГІЇ

Наталія БУЛИК

З ІСТОРІЇ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

XIX сторіччя – період особливої популярності археології у Європі. Не стала винятком і Східна Галичина. Власне у XIX ст. визначаються основні напрямки та методика археологічних досліджень. Пожвавлення інтересу до різного роду викопних решток ставило археологію на рівень з іншими науками, підштовхувало дослідників до вивчення та наукової інтерпретації давніх поселень, курганів, городищ. У той же час робляться спроби цілеспрямованого обстеження значних територій, закладаються основи фіксації пам'яток, окремих об'єктів, знахідок.

У цьому дослідженні прослідковано історію розвитку археологічних досліджень у Східній Галичині впродовж XIX ст. Особливий акцент робиться на проведених розкопках. Звичайно, що у межах статті неможливо дати повний аналіз польового дослідження всіх археологічних пам'яток XIX ст. В науковій літературі чимало публікацій, присвячених історії досліджень окремих археологічних пам'яток, періодів та регіонів, однак усі вони фрагментарні і не дають цілісної картини польових робіт. У плані історіографії треба згадати роботи, присвячені археологічним дослідженням Наукового товариства ім. Шевченка (далі НТШ) [Петегирич, 1990, с. 80-81; Петегирич, Павлів, 1991, с. 412-426; Павлів, 1989, с. 82-83; Бандрівський, Крушельницька, Купчинський, 1998, с. 5-16], Ставропігійського інституту [Киричук, 2000, с. 214-227]. В останні роки опубліковано низку робіт, присвячених історії дослідження окремих груп пам'яток у Східній Галичині, де автори висвітлюють також деякі питання відкриття та

Рис. 1. Ситуаційний план розкопок в Чехах і Висоцьку І. Шараневича (за: Szaranewicz, 1900)

Fig. 1. Plan of I. Sharanevych's excavations in Chekhy and Vysotske (by Szaranewicz, 1900)

дослідження, що здійсненні у ХІХ – на поч. ХХ ст. [Онишук, 2005, с. 283-293; Погоральський, 2005, с. 133-151; Білас, 2001, с. 277-280].

Джерельну базу представленого дослідження становлять документи Ф. 192 (Крайове археологічне товариство) та Ф. 129 (Ставропігійський інститут) ЦДІАУ у Львові та Ф. 26 (Львівський університет) ДАЛО, у яких містяться окремі повідомлення про результати археологічних досліджень археологами з Крайового археологічного товариства, Ставропі-

гійського інституту, Львівського університету. Важливим джерелом є результати розкопок, які публікувалися їх авторами в окремих монографіях, збірниках, періодичних виданнях. Статті І. Шараневича, А. Кіркора, К. Гадачека, М. Грушевського, Г. Осовського, А. Шнайдера, І. Коперницького викладені у формі археологічних звітів, де інформується не лише про найважливіші результати досліджень, але й про послідовність і межі здійснених розкриттів [Szaraniewicz, 1900, s. 1-30; Szaraniewicz, 1886, 90 s.; Kirkor, 1877, s. 355-379; 1878, s. 4-16; Nadaczek, 1914; Грушевський, 1899, с. 1-22+ 31 іл.; 1895, с. 11-12; Ossowski, 1890, s. 19-22; 1891, s. 1-88].

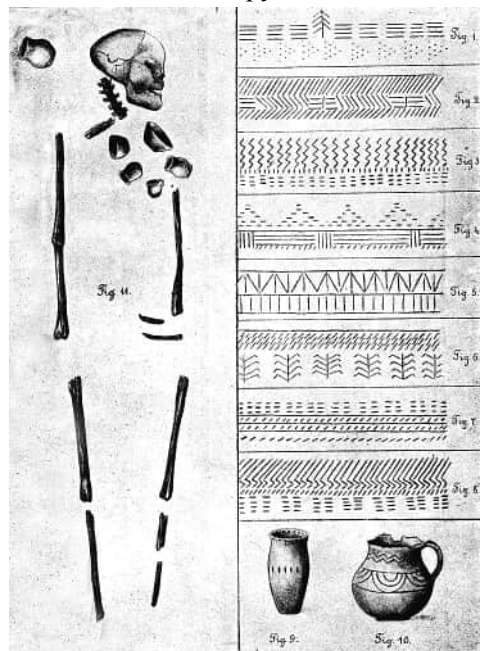

Рис. 2. Розкопки І. Шараневича. Чехи, 1895. Зразок оформлення ілюстрацій (за: Szaraniewicz, 1900)
Fig. 2. I. Szaranewych's excavations. Chekhy, 1895. Sample of illustration (by Szaraniewicz, 1900)

Помітну роль відіграє тогочасна львівська преса. Зауважимо: саме під впливом того, що археологія стає до певної міри “модною” наукою, на сторінках газет розміщувались повідомлення про сенсаційні знахідки та відкриття, які мали місце на всій території Східної Галичини [Грушевський, 1895; Лаврецькій, 1882, с. 304; Розкопи..., 1882, с. 388; Розкопи..., 1882, с. 304].

У процесі формування археологічної науки важливо простежити перехід від випадково виявлених археологічних пам'яток до цілеспрямованих пошуків і досліджень. Зауважимо, що в Європі систематичні розкопки розпочинаються на початку ХІХ ст. У цьому плані львівський археологічний осередок дещо відставав. Фактично до відкриття Збруцького ідола (1848 р.) збір археологічних матеріалів відбувався шляхом накопичення випадкових знахідок. Хоча чимало відомих пам'яток виявлено саме на початку ХІХ ст., їх теоретичне опрацювання, зокрема, хронологічна, культурна та функціональна інтерпретації, були зроблені значно пізніше – у 70-90-их рр. ХІХ ст.

У статті робиться спроба проаналізувати стан практичної археології у ХІХ – на поч. ХХ ст. Звідси впливає головна мета – відобразити в основних рисах розвиток польових археологічних досліджень, показати перехід від безсистемних випадкових знахідок до планових археологічних досліджень фахівців, яких можемо зачислити до львівського археологічного осередку. Спробуємо накреслити археологічну карту Східної Галичини досліджуваного періоду і подати короткий аналіз відкритих пам'яток. Для цього виділяємо три основні етапи археологічних досліджень.

Перший етап можна окреслити поч. ХІХ ст. – 1848 р. Він характеризується лише випадковими знахідками, оскільки фахові археологічні дослідження на цьому етапі відсутні. Верхня дата (1848 р.) визначена знахідкою Збруцького ідола. Ця подія дала поштовх до цілеспрямованих пошуків археологічних пам'яток.

Уже на початку ХІХ ст. виявлено окремі археологічні пам'ятки. Однак здебільшого це відбувалося під час земляних робіт і не залишило по собі інформації про відкривачів пам'яток та обставин їх відкриття. Частина таких об'єктів збереглася завдяки місцевим поміщикам, які цікавилися старовинними речами. Окремі з них займалися колекціонуванням старовини. У працях тогочасних дослідників робиться акцент на необхідності збереження таких речей та їх дослідження. Наприклад, З. Доленго-Ходаковський закликав: “...збережемо... відкриття, які робляться в землі – ці різні статуєтки, зображення, металеві знаряддя, посуд, горщики з попелом. Полічимо і точно виміряємо всі великі могили. Збережемо від нищення написи на підземних скелях. Знімемо плани з розташуванням місцевостей, які мають пам'ятки минулого” [цит. за кн. Пьппин, 1891, с. 76].

Так, на першому етапі польових археологічних досліджень у Галичині основне місце у накопиченні речового матеріалу займають випадкові знахідки.

Перші документальні свідчення відносяться до першої чверті XIX ст. У 1820 р. орендар місцевого маєтку у Більчі-Золотому Я. Хмелецький виявив пам'ятку трипільської культури. У печері Вертеба він натрапив на залишки вогнища, людські кістки, уламки глиняного посуду [Nakwaska, 1862, s. 21].

У роботі Ж. Паулі “Старожитності Галицькі” є повідомлення про унікальну знахідку комплекту озброєння воїна, яку виявлено у 1826 р. під час прокладання дороги Коломия – Кам'янка Велика. Автор праці також подає інформацію про великий двосічний бронзовий “жертвний” ніж, знайдений у кургані під Галичем 1828 р. [Pauli, 1840, s. 26-27]. Ці пам'ятки було передано на зберігання та наукове вивчення до інституту імені Осолінських у Львові [Гаврилів, Деркач, Кафарський, 1999, с. 10].

У середині 1820-их років до Львова надходять повідомлення про випадкові знахідки на території сучасних Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей. Так, у 1826 р. виявлено тілопальне поховання III ст. н.е. в с. Велика Кам'янка Івано-Франківської області. Наступного року випадково виявлено поховання культури кулястих амфор у с. Берем'яни Тернопільської області [Kirkor, 1877, s. 25; Pauli, 1840, s. 42; Katalog, 1877, s. 6].

Львів не випадково став місцем зосередження інформації про знахідки різноманітних археологічних матеріалів та відомостей. Серед інших міст уже з 20-30-их рр. XIX ст. він помітно виділявся як один із найважливіших та найперспективніших наукових археологічних центрів Галичини [Abramowicz, 1967, s. 96]. В той час у Львові розгорнув свою активну пошукову археологічну діяльність музей імені Любомирських та Народний заклад імені Осолінських. Заслугове на увагу те, що в науковий обіг вводяться нові поняття, нові принципи, методи досліджень та нові підходи, які сприяли розвитку археологічних знань. Перш за все, важливе значення мало введення фіксованого та окомірного опису пам'яток. Так, у 1828 р. директор Осолінеуму А. Клодзінський зробив детальний опис залишків оборонних укріплень городища у Глинянах, а також стародавнього поховання,

Рис. 3. К. Гадачек (1873-1914). З фондів Державного археологічного музею у Варшаві
Fig. 3. K. Hadachek (1873-1914). From collection of State archaeological museum in Warsaw

виявленого поблизу Львова [Czasopism naukowy, 1829, s. 84].

Перші польові дослідження.
Упродовж 40-х рр. XIX ст. з'являються відомості про розвідкові археологічні роботи львівських дослідників І. Вавилевича, А. Шнайдера та А. Петрушевича. Загалом їхні ранні пошукові роботи в основному мали епізодичний і навіть випадковий характер. Появу тих чи інших публікацій слід пов'язувати з випадковими знахідками різночасових матеріалів та пам'яток у різних місцях західноукраїнських земель. Масштабні археологічні розкопки

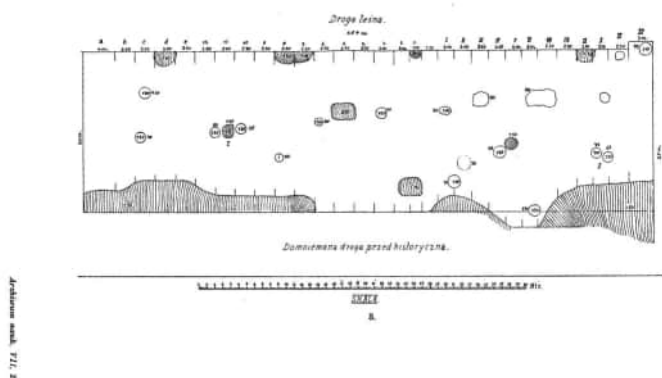

Рис. 4. План розкопок К. Гадачека. Кошилівці (за: Hadaczek, 1914)
Fig. 4. Plan of K. Hadachek's excavations Koshiylyvtsi (by Hadaczek, 1914)

у цей час практично не проводилися, а наукові дослідження обмежувалися незначними розвідковими роботами.

В одній із публікацій [Шнейдер, 1995, с. 85] під 1845 р. А. Шнайдер згадує про результати подорожі на Тернопільщину з метою збору археологічного матеріалу. Із опису дослідника стає відомо, що найбільшу кількість цінних археологічних історико-культурних знахідок він виявив у приватних колекціях у Тернополі та в Заліщиках. Слід відзначити, що наукова цінність таких колекцій невелика, адже вони здебільшого навіть не мають датування й прив'язки до місця виявлення. З іншого боку, зростання наукового інтересу не лише до археологічних речей, але й археологічних відомостей активно сприяло поширенню процесу багатогранного наукового значення археологічної науки. З метою раціонального та ґрунтового дослідження пам'яток паралельно відбувається поступовий перехід до системного пошуку й аналізу артефактів і об'єктів, до збору історичних відомостей. У краєзнавчих публікаціях А. Шнайдера відзначено численні стародавні поховальні пам'ятки (курганні захоронення) на полях, руїни замків та городищ [Шнейдер, 1995, с. 84-99].

А. Петрушевич свої археологічні розвідки розпочинав у княжому Галичі. У 1847-1850 рр. він детально ознайомився із фундаментами церков княжих часів, провів там незначні археологічно-архітектурні обстеження і зарисовував залишки руїн цих культових споруд [Фіголь, 1997, с. 10].

Переломним моментом у розвитку не лише львівської, але й загалом галицької археологічної науки стала випадкова знахідка поблизу с. Городниця Гусятинського р-ну на Тернопільщині у 1848 р. кам'яного “Збруцького ідола”. Знайдена скульптура викликала навколо себе значний суспільний та науковий резонанс і стала, як відзначає багато відомих сучасних дослідників, вагомим поштовхом до подальших цілеспрямованих археологічних досліджень [Петрушевич, 1851. Вип. 1. с. 1-3; Вип. II, III. с. 77, 103-104; Potocki, 1851, s. 3-16; Nadaczek, 1903, s. 116-118].

Другий етап охоплює 1848-1875 рр. Упродовж цього часу відбувається поступовий перехід від простого зацікавлення предметами старовини до перших розвідкових та стаціонарних археологічних розкопок дослідниками, які стояли біля джерел формування львівської археологічної школи (А. Петрушевич, А. Шнайдер та ін.).

Завдяки знахідці “Святовида” змінюється підхід до археологічних знахідок. Однак, важко погодитися із загальноприйнятою тезою, яку досить активно підтримує багато сучасних дослідників, щодо вирішального впливу знахідки Збруцького ідола на розвиток планових польових археологічних досліджень у Східній Галичині [Abramowicz, 1967, s. 124]. Як свідчать результати найновіших досліджень, для археологічної науки Львова період від початку 50-их –

аж до середини 70-их рр. XIX ст. відзначається тією ж інертністю, що й попередні десятиліття. Тобто, розвиток археології далі стимулюють випадкові знахідки, легенди, перекази, які іноді підсилюють літописні матеріали. Вірогідно, підставу для думки про стрімкий ріст археологічної науки після знахідки Збруцького ідола дало загальне число зростання знахідок. Але переважна більшість їх має випадковий характер, що пов'язується із масштабними земельними, будівельними та іншими роботами.

Рис. 5. Розкопки К. Гадачека у Пшеворську, 1905 (за: Nadaczek, 1909)

Fig. 5. K. Nadaczek's excavations in Pshevors'k, 1905 (by Nadaczek, 1909)

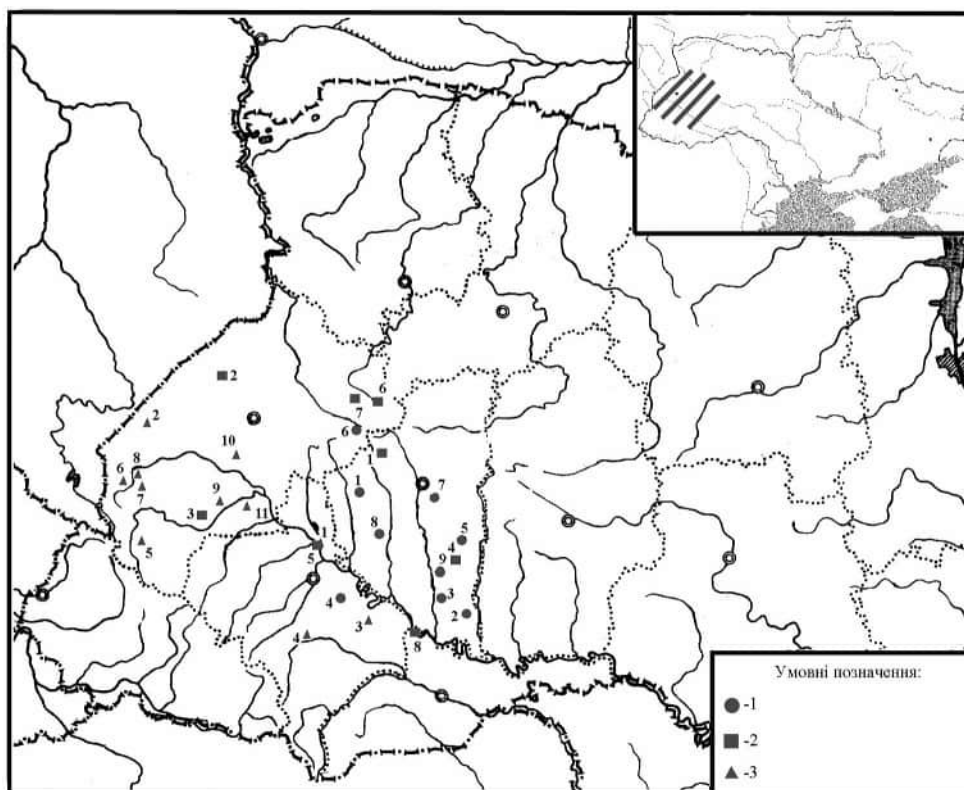

Рис. 6. Карта розміщення археологічних пам'яток заходу України досліджених у період поч. XIX ст. – 1875 р.

Умовні позначення:

1. Доба палеоліт-енеоліту.

1-Чистопади, 60-ті рр. XIX ст.; 2-Більче-Золоте I, 1820, Хмельницький; 3-Лемківці I, 1875; 4-Хотимир, 1874, Шнайдер; 5-Хоростків, 1868; 6-Підлипці, 1871; 7-Семенів, 1866; 8- Берем'яни, 1827; 9-Чорнокінці, бл. 1860

2. Епоха бронзи – раннього заліза.

1-Заложці, сер. XIX ст.; 2-Жовква, бл. 1860; 3-Баличі, (тепер Зарічне), 1860; 4-Коцюбинчики, 1864; 5-Галич, 1870; 6-Смільне, 1868; 7-Висоцько, 1870; 8-Заліщики, 1870

3. Початок н. е. – доба Київської Русі.

1-Галич, 1847-1850, А. Петрушевич; 2-Твіржа, 1837; 3-Репужинці, 1861; 4-Велика Кам'янка, 1826; 5-Бориня, 1864; 6-Нижанковичі, 1870; 7-Нове місто, 1871; 8-Хирів, 1871; 9-Стрий, 1871; 10-Миколаїв, 1873; 11-Бертишів, сер. XIX ст.

Fig. 6. Map of location of archaeological sites of Western Ukraine, researched in the period during beginning of XIX century – 1875.

Conventional marks:

1. Paleolithic-Eneolithic.

1-Chystopady, 60-s XI century; 2-Bil'che Zolote I, 1820, Khmel'nyts'kyj; 3- Lemkivtsi I, 1875; 4-Khotymyr, 1874, Shnayder; 5-Khorostkiv, 1868; 6-Pidlyptsi, 1871; 7-Semeniv, 1866; 8-Beremjany, 1827; 9-Chornokintsi, near 1860

2. Epoch of Bronze – Early Iron Age.

1-Zalozhtsi, middle of XIX century; 2-Zhovkva, near 1860; 3-Balychi, (now Zarichne), 1860; 4-Kotsjubynchyky, 1864; 5-Halych, 1870; 6-Smil'ne, 1868; 7-Vysots'ko, 1870; 8-Zalischyky, 1870

3. Beginning of A.D. – Old Rus' period.

1-Halych, 1847-1850, A. Petrushevyeh; 2-Tvirzha, 1837; 3-Repuzhyntsi, 1861; 4-Velyka Kamjanka, 1826; 5-Borynja, 1864; 6-Nyzhankovyehi, 1870; 7-Nove Misto, 1871; 8-Khyriv, 1871; 9-Stryj, 1871; 10-Mykolajiv, 1873; 11-Bertyshiv, middle of XIX century

У 1860 р. під час будівництва дорожнього полотна на околиці села Зарічне, що поблизу Львова, випадково знайдено скарб бронзових речей, який згодом потрапив до музею Любомирських у Львові [Katalog, 1877, s. 63-80]. Згодом біля с. Крехів Жовківського повіту також випадково виявлено інший стародавній скарб бронзових речей [Ossowski, 1890, s. 21; Janusz, 1918, s. 291]. Приблизно в той же час, унаслідок освоєння нових земельних угідь, випадково відкрито багато різночасових поховальних пам'яток. Як відзначав відомий польський дослідник Адам Кіркор, цінні матеріали поховань культури кулястих амфор знайдено на Тернопільщині, а тілопальне поховання пшеворської культури із багатим інвентарем – на Покутті. Згадане вище поховання культури кулястих амфор повторно упродовж 1877 р. досліджував А. Кіркор. Дослідник залишив детальний опис пам'ятки, який дає можливість вивчати не лише матеріальну, але й духовну сторону життя носіїв зазначеної культурної спільноти [Kirkog, 1878, s. 5]. Коли мова йде про випадкові знахідки, то їх перелік можна значно продовжити. Зауважимо, що випадкові знахідки, які потрапили в літературу, це в основному предмети “музейної вартості”. Переважна більшість їх відома лише з путівників та каталогів львівських музеїв цього часу (рис. 6).

Польові археологічні дослідження. У розвитку методики наукових археологічних досліджень поховальних та культових пам'яток особливу увагу привертають роботи Івана Вагилевича. У 1861 р. І. Вагилевич поблизу с. Урич в ур. Вішалниця здійснив археологічне обстеження невідомої культової споруди. Залишки ритуального вогнища, спалені людські кістки та незначний супровідний матеріал дали підстави Вагилевичу висловити припущення, що досліджувана споруда могла служити дохристиянською святинею [Рождко, 1996, с. 35; Бандрівський, 2000, с. 137-140; Дем'ян, 1993, с. 42].

Поступове зростання значення археологічної науки для вивчення історичного минулого уже на початку 60-х рр. XIX ст. сприяло поширенню наукової співпраці між дослідниками. У зазначений період помітно виділяються роботи львівського дослідника та краєзнавця А. Шнайдера. Власне упродовж 1862-1864 рр. А. Шнайдер виконав ґрунтовні розвідкові археологічні роботи у придністровській частині Галицького Поділля [Стефанович, 2002, с. 320-329; Думанська, Сковчиляс, 1995, с. 82-86].

У результаті виконаних розвідкових робіт А. Шнайдер відкрив значну кількість різночасових та різнотипних археологічних пам'яток. Однак пошукові роботи А. Шнайдера обмежувалися переважно збором випадкових речових знахідок та описом пам'яток. Стаціонарних польових археологічних досліджень він не проводив. Значну інформацію про виявлені пам'ятки А. Шнайдер передав археологу А. Кіркору. У своїх листах він навіть просив А. Кіркора зайнятись професійним дослідженням зазначених об'єктів [Шнайдер, 1995, с. 97]. Вагомі результати отримав А. Кіркор під час археологічних досліджень у Борщівському повіті на Тернопільщині. Тут виявлено велику кількість археологічних матеріалів, які поповнили музейні збірки Академії Науки й Мистецтва у Кракові, фондові збірки Львівського університету, а також фонди музею Оссолінських та Дідушицьких у Львові.

У середині 60-их років XIX ст. певні наукові імпульси в галузі археології проявили діячі львівської Ставропігії.

У 1866 р. під час будівництва залізничної колії Відень-Львів-Чернівці на Підзамчі у Львові робітники знайшли фрагменти ліпних горщиків, крем'яні відщепи та кілька кам'яних знарядь. Виявлені знахідки найбільше зацікавили представників Ставропігійського інституту, які в той час займалися проблематикою дослідження історії Київської Русі та Галицько-Волинської держави. В тому ж році на місці виявлених речових матеріалів А. Петрушевич розпочав археологічні роботи. Він мав надію отримати матеріал, який би підтвердив побутуючу серед багатьох дослідників історії Львова версію про первісне розташування Львова у районі Знесіння [Максимчук, 1967, с. 122]. Археологічні дослідження на Підзамчі Петрушевич проводив кілька років. У 1869 р. знайдено велику кількість цінних знахідок, які належали до мідного й бронзового віку, що дало можливість ствердити прадавність заселення території Львова. Завдяки археологічним дослідженням, які на пам'ятці проводили І. Шараневич та А. Петрушевич, було виявлено фрагменти ліпного грубостінного посуду з відбитками шнура у

верхній частині виробу та кілька крем'яних відщепів [Киричук, 2000, с. 215]. Керамічні знахідки культури шнурової кераміки та невеличку кам'яну сокирку у 1873 р. передали у Народний дім [Максимчук, 1967, с. 122]. Згодом значну частину археологічних знахідок із Підзамча передано на зберігання у фонди музею Оссолінських [ЦДІАУ у Львові Ф. 192. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 25]. У 60-х рр. XIX ст. діячі Ставропігійського інституту видали низку ґрунтовних праць із давньоруської історії. Важливо, що серед них вагоме місце зайняли праці, які виконані з використанням археологічних джерел. Таким чином, поряд із групою писемних джерел певну роль починають відігравати археологічні джерела [Шараневичь, 1863; Дьдицкий, 1868]. Однак на цьому етапі розвитку історичної науки у Східній Галичині археологічні дослідження ще не мали планового, систематичного характеру. Свідченням цього є спогади А. Петрушевича, у яких відзначено, що із середини XIX ст. археологічні дослідження у рамках Ставропігії відігравали допоміжну роль у дослідженні давньої історії. На сторінках друкованих видань здебільшого з'являлися популярні версії уже відомих історичних пам'яток [Петрушевич, 1878, с. 2].

Окремі діячі Ставропігії неодноразово наголошували на необхідності проведення розкопок із метою дослідження могильників, городищ, фундаментів церков. Своєрідним свідченням зростання наукового значення археологічних досліджень у процесі пізнання історії є виступ Ісидора Шараневича на з'їзді педагогів у Коломиї (1870 р.). Дослідник намагався пояснити присутнім, які саме предмети та пам'ятки старовини є важливими історичними джерелами для вивчення невідомих сторінок історичного минулого краю [Szaraniewicz, 1870, s. 1-16]. Цей епізод є свідченням поступового переходу від аматорських досліджень до фахових.

Заслуговує на увагу запровадження нових методів досліджень курганних захоронень. Так ще у 1874 р., досліджуючи курганне поховання культури шнурової кераміки, що знаходилось поблизу с. Хотимир Тлумацького повіту, А. Шнайдер успішно застосував метод суцільного перерізу пам'ятки за допомогою траншеї. Крім речових матеріалів (поховальний інвентар) було простежено стратиграфічні нашарування, які дали можливість відзначити певні особливості у здійсненні курганних захоронень, обрядів, звичаїв та традицій у племен культури шнурової кераміки [Janusz, 1918, s. 236].

Починаючи із весни 1874 р., представник Віденської Центральної комісії пошуків і збереження давніх пам'яток А. Кіркор виконав низку фахових розвідкових робіт та археологічних розкопок на території Борщівського повіту. Дослідник відкрив важливі археологічні пам'ятки біля сіл Більче-Золоте, Сапогів, Глибочок, які відзначаються науковою цінністю археологічних знахідок [Бандрівський, 1993, с. 3]. Так коротко можна охарактеризувати археологічні дослідження у Східній Галичині на другому етапі їх розвитку.

Третій етап – це 1876 – поч. XX ст. (до I-ої світової війни). Виділення цього періоду обґрунтовується створенням у Львові Крайового археологічного товариства (1876 р.), в якому зосереджують свою діяльність фахові археологи не лише зі Львова, але й з інших міст Європи. Саме на цьому етапі розвитку відбувається активне формування археологічної науки у Львові. Тут виникають наукові осередки, які займаються археологічними дослідженнями на терені Східної Галичини. Львів стає відомим центром розвитку археології. Археологічну школу цього часу творило ціле сузір'я талановитих дослідників, зокрема І. Шараневич, М. Грушевський, А. Шнайдер, К. Гадачек, О. Чоловський, В. Гребеняк, а також представники Краківської археологічної школи: Г. Оссовський та А. Кіркор, які були членами Крайового археологічного товариства у Львові й залишили помітний слід в історії вивчення давнього минулого Східної Галичини. Перша світова війна перервала на деякий час поступальний розвиток археологічної науки у Львові.

Звичайно, такий поділ є доволі умовний, однак, він дає можливість простежити перехід від аматорського зацікавлення викопними знахідками до наукового підходу в їх інтерпретації, показати удосконалення методики польових археологічних досліджень, проаналізувати якісно відмінні етапи процесу накопичення джерельної бази для подальшого розвитку археології.

Зауважимо, що в останній чверті XIX ст. відбувається справжній “археологічний бум”. Передові наукові досягнення та здобутки в галузі археології Галичини у 60-70 рр. XIX ст. сприяли згуртуванню науковців, спільному пошуку істини, зростанню наукового інтересу до вивчення історичного минулого. Практично із середини 70-х рр. XIX ст. і аж до початку першої світової війни відкрито та досліджено велику кількість пам’яток та археологічних культур (рис. 7).

На користь тези про те, що саме у зазначений період відбувається становлення археології як науки, є відкриття та визначення значної кількості нових археологічних культур. Позитивним виявилось те, що саме у Львові зосередили свою діяльність представники різних археологічних напрямків та шкіл. Саме вони перенесли на львівський ґрунт нові надбання та методи досліджень, які були відомі на той час. Активна та плідна діяльність львівських археологів сприяла тому, що у грудні 1875 р. у Львові було створено Крайове Археологічне товариство [ЦДІАЛ Ф. 146. Оп. 25. Спр. 48. Арк. 21].

На цьому етапі розвитку польової археології вирішальну роль відіграють *стаціонарні дослідження окремих пам’яток*.

У цей час у Львові формується когорта талановитих дослідників, які належать до різних археологічних шкіл, але разом працюють у Крайовому Археологічному Товаристві, та археологічні дослідження набувають планового характеру.

Важливо зазначити, що наприкінці 70-х років XIX ст. у Львові виділяється кілька наукових осередків, які займаються фаховими польовими дослідженнями. Серед них на особливу увагу заслуговує Крайове Археологічне товариство та Ставропігійський інститут. Хронологічно право першості належить Археологічному товариству, діяльність якого припадає на 1876-1892 рр. [ЦДІАУ Ф. 146. Оп. 25. Спр. 48. Арк. 21] (хоч офіційна ліквідація його відбулася в 1914 р.) [детальніше див.: Булик, 2003, с. 196-203]. З дослідників, які творили археологію у цей час, помітно виділяються І. Шараневич, А. Шнайдер, А. Кіркор, Г. Оссовський. Певну лепту в археологічні дослідження на території Східної Галичини внесли й І. Коперницький та В. Пшибиславський.

Адам Кіркор став одним із перших активних членів Крайового Археологічного товариства. Під егідою новоутвореної організації він упродовж 1876-1878 рр. проводив археологічні дослідження на Тернопільщині. Предметом особливої уваги дослідника стали поховальні пам’ятки. Варто відзначити, що саме Адам Кіркор започаткував розкопки курганів ранньоскіфського часу на Середньому Подністер’ї. [Крушельницька, Бандрівський, 1998, с. 74].

Серед пам’яток, розкопаних у 70-х рр. XIX ст. під керівництвом А. Кіркора, на увагу заслуговують могильники ранньоскіфського часу біля с. Сапогів. Тут А. Кіркор спільно з І. Козебродським дослідили три підкурганні поховання [Гребеняк, 1914, с. 10; Sulimirski, 1936, s. 72-73]. У похованнях виявлено кістки, урни з кремацією, а також супровідний матеріал (бронзові наконечники стріл, фрагменти посуду, бронзове дзеркальце) [Kirkor, 1877, s. 355]. Пам’ятки такого типу досліджував А. Кіркор і у Більчі Золотому, де було розкопано три із чотирьох курганів ранньоскіфського часу [Kirkor, 1878, s. 16-17; Sulimirski, 1936, s. 71].

Він дослідив також низку інгумаційних та кремаційних поховань. У с. Мушкарів Заліщицького повіту проведено розкопки поховання доби бронзи, де виявлено бронзову шпильку до волосся, людський череп та уламки урн. На цьому ж місці А. Шнайдер під час розкопок виявив різноманітні урни та чаші. Окремі знахідки було передано у Львів до експозиційних збірок музею ім. Дідушицьких [Шнейдер, 1995, с. 97].

Розкопки однокультурних та однотипних поховальних пам’яток дали значну кількість скелетів та тілопальних поховань, поміщених у поховальні урни. На основі зібраних фактологічних матеріалів А. Кіркор зробив висновок про те, що одночасно поряд з похованням типу трупопокладень використовували метод кремації, навіть у межах однієї культури [Kirkor, 1878, s. 23-32]. До цього часу вчені вважали, що трупопалення є характерним обрядом лише для пізніших епох. Дослідник на основі власних розкопок спростував цю тезу і цілком аргументовано довів, що кремація характерна і для пам’яток періоду бронзової доби.

Помітне місце у наукових дослідженнях А. Кіркора займали пам'ятки трипільської культури. У 1875 р. дослідник відкрив та частково обстежив трипільське поселення Ланівці I на Тернопільщині [Kirkor, 1878, s. 14]. Згодом науковець проводив розкопки поселення трипільської культури в с. Васильківці Гусятинського повіту. Він частково дослідив печеру Вертеба в с. Більчі-Золотім (1876-1878 рр.), трипільське поселення в с. Личківці і зафіксував ряд ін. трипільських поселень: Городниця, Сухостав, Верхняківці, Ланівці [Оп.5. Од.зб.109. Кравець, 1951, с. 4-5]. А. Кіркор вважав трипільські поселення язичницькими кладовищами з обрядом трупоспалення [Kirkor, 1878, s. 16] і не визначав датування. Науковець одним із перших розпочав комплексне дослідження археологічних пам'яток у Східній Галичині.

Одночасно з А. Кіркором дослідженнями старожитностей Галичини займався один із перших фахових польських археологів Г. Оссовський. Це був талановитий дослідник і яскрава особистість. У своїх спогадах Ю. Талько-Гринцевіч згадує слова Оссовського, які він жартівливо адресував А. Кіркору, але які цілком підходили і до його особи, *“що добрий археолог повинен любити добре вино, добрі сигари та гарних жінок”* [Talko-Grunciewicz, 1923, s. 180]. З числа досліджених ним пам'яток у цьому регіоні найбільше значення мали розкопки у печері Вертеба. У 1890 р. він обстежив печеру. Близько входу до печери виявлено залишки вогнища, крем'яні знаряддя, фрагменти посуду, кам'яні сокири та мідні речі [Ossowski, 1891, s. 4]. У результаті трьохрічних досліджень, за сприяння Л. Сапеги, Г. Оссовський склав і видав план печери та карту пам'яток. Варто зазначити, що це одна з перших топографічних карт, виконаних на високому професійному рівні, не лише у Східній Галичині, а й загалом в Україні.

У цей же час на території Східної Галичини проводять польові роботи І. Коперницький та В. Пшибиславський. Їхні дослідження зосереджувались в основному на території сучасної Івано-Франківської області. Зокрема біля с. Городниця Городенківського району у 1877 р. І. Коперницький розкопав могильник тшцінецько-комарівської культури, дослідив жіноче тілопокладення черняхівської культури [Kopernicki, 1878, s. 47-50, 55-59]. Він спільно з В. Пшибиславським досліджував ранньотрипільське поселення в Городниці впродовж 1880-82 рр. [Kopernicki, Przybysławski, 1884, s. 24; Przybysławski, 1906, s. 27].

Наприкінці 1870-их рр. на теренах Східної Галичини уже велися планомірні дослідження. З матеріалів цих досліджень поповнювались збірки музею ім. Дідушицьких та інших приватних музеїв Львова й Кракова [Demetrykiewicz, 1898, s. 3-12; Przybysławski, 1906, s. 56]. Оскільки впродовж зазначеного періоду в Крайовому товаристві починають домінувати шовіністичні пропольські настрої, його залишають львівські дослідники А. Шнайдер та І. Шараневич [Бандрівський, 1998, с. 95]. За таких обставин основним центром археологічних досліджень у Львові стає Ставропігійський інститут, який до створення у Львові НТШ (1892 р.) залишається єдиною науковою інституцією українців.

Центральне місце у плані археологічного вивчення краю дослідники Ставропігії відводили стольним городам, насамперед, Галичу, Звенигороду і Теревовлі.

Археологічна діяльність львівської Ставропігії досліджуваного періоду нерозривно пов'язана з діяльністю І. Шараневича, який розкопками у Галичі та у Чехах вніс значний вклад у розвиток української археології. Стаціонарні археологічні дослідження І. Шараневича в Галичі із невеликими перервами припадають на 1882-1888 рр. У 1882 р. він звернувся до управи Крайового Відділу Комісії зі збереження історичних та мистецьких пам'яток у Львові із проханням виділити кошти на проведення розкопок у княжому Галичі. Того ж року він отримав дозвіл від Крайового Відділу на фінансування археологічних досліджень Галича в сумі 2 тис. злотих [ЦДІАУЛ Ф. 146 (Галицьке Намісництво). Оп. 51а. Спр. 1030. Арк. 3]. Однак між І. Шараневичем і В. Дідушицьким (головним охоронцем історичних пам'яток Галичини) виникла дискусія, оскільки останній засумнівався у компетентності українських дослідників і хотів залучити до розкопок археологів із Кракова. Після безрезультатних переговорів із Дідушицьким діячі Ставропігії залучилися фінансовою підтримкою поміщика В. Федоровича [Ваврик, 1923, с. 83-85] і розпочали археологічне дослідження Галича. З весни 1882 р. розкопки проходили за участю настоятеля церкви у с. Залуква Льва Лаврецького [Лаврецькій, 1882, с. 304]. Л. Лаврецький відкрив сім фундаментів княжих будівель. Згодом у монографії

Й. Пеленського подано детальний опис шести фундаментів [Pełeński, 1914], поза увагою автора залишився Воскресенський собор.

Паралельно у 1883 і 1885 рр. проводив розкопки у лісі с. Вікторів поблизу Крилоса краківський дослідник Т. Земенцький, у результаті досліджень обстежено шість могил [Ziemięckie, 1884, с. 88; 1886 с. 15-16]. У цей час І. Шараневич проводив розкопки в ур. “Дубова”, де дослідив п’ять могил. У 1884 р. В. Дідушицький наклав заборону на дослідження Галича. Він мав намір передати виконання робіт краківському досліднику Т. Земенцькому. Тоді Ставропігійський інститут звернувся за допомогою до професора археології київського університету В. Антоновича, який погодився стати науковим консультантом і навіть взяти участь у розкопках. Влітку 1885 р. В. Антонович допоміг дослідникам Ставропігії систематизувати та датувати археологічні знахідки з Галича. З його допомогою було визначено 23 предмети кам’яної доби, булаву та стрілу бронзового віку, а також 17 предметів епохи заліза. В. Антонович оглянув фундаменти восьмикутних будівель у Крилосі, зробив припущення, що це залишки кам’яних веж, які захищали вхід до Галича [Шараневич, 1886, с. 4].

Загалом у результаті розкопок 1882-1885 рр. виявлено та досліджено фундаменти церков Св. Спаса, Св. Пантелеймона, між селами Залуква і Четвертки – фундамент костелу Св. Анни, церкви Св. Миколи поблизу с. Крилос, фундамент монастиря Св. Іллі на правому березі Лукви, фундаменти восьмикутних будівель у Крилосі та на лівому березі Лукви. У Галичі дослідження проводились до 1888 р., однак суттєвих матеріалів вони не принесли [Шараневич, 1888, с. 7-8; Білас, 2002, с. 153].

Іншою пам’яткою, що цікавила діячів Ставропігії, був Звенигород. Археологічні дослідження княжого Звенигорода розпочалися в останній чверті ХІХ ст. Одним з перших дослідників, який розпочав археологічні дослідження на території міста, був І. Шараневич. В ході перших розкопок дослідник виявив два підплитові поховання. В одному з них була глиняна урна і кам’яний молоток [Janusz, 1918, s. 42]. Під час археологічних розкопок, які розпочалися у 80-х роках ХІХ ст., було знайдено велику кількість виробів з каменю, кременю й кераміки на території так званої “Другої Сторонки”, в урочищах Горби, Гори, Безгірні, Великі Стіги. Знайдені предмети відносились до кам’яного віку та княжої доби. В дальшій околиці виявлено сліди інших археологічних пам’яток. У 1885 р. В. Антонович за участю І. Шараневича відвідав Звенигород, де було виявлено полив’яні глиняні цеглини з підлоги княжої церкви [Пастернак, 1944, с. 31]. У 1890 р. за участю В. Антоновича було відкрито залишки фундаменту церкви на городищі [Киричук, 2000, с. 219].

Однак найбільшим відкриттям І. Шараневича стали розкопки (1895-1897 рр.) могильника висоцької культури біля с. Чехи Бродівського району [Бандрівський, 1998, с. 96]. Дослідження могильника проводились разом (окремими розкопками) І. Шараневичем і М. Грушевським, який представляв НТШ [Павлів, Петегирич, 1991, с. 412; Бандрівський, 1998, с. 6; Ситник, 2005, с. 13-14]. Необхідно детальніше зупинитися на методиці досліджень та їх результатах.

Весною 1895 р. І. Шараневич провів попередні розкопки в с. Чехи і Висоцько, під час яких обстежено поховання і зібрано значну кількість матеріалу. Ці знахідки дали можливість І. Шараневичу зробити класифікацію пам’яток. Поховання були окреслені, як аналогічні до поховань у Городниці та Раковці, і датовані римським часом [Szaraniewicz, 1900, s. 16]. Рештки скелетів із поховань у с. Чехи було передано на аналіз І. Коперницькому, який встановив антропологічний тип цього населення. М. Грушевський вів дослідження могильника на високому методичному рівні, оскільки він переніс кращі методи археологічно-історичних досліджень київського (В. Антонович) центру до Львова [Пастернак, 1962, с. 9]. У результаті кількарічної роботи археологи дослідили більше 370 поховань. І. Шараневич зібрав 864 різних предмети (окрім кераміки) [Грушевський, 1899, с. 1]. Внаслідок досліджень було відкрито неглибокі поховання, без будь-якого насипу. Характерною ознакою таких поховань є горщики з ритуальною їжею, що встановлювалися біля небіжчика, але без будь-якої послідовності. Найчастіше зустрічався один горщик біля голови, проте в одному з поховань зафіксовано 7 горщиків біля ніг [Грушевський, 1899, с. 8], а в іншому – 6 посудин біля голови [Szaraniewicz,

1900] (рис. 2). Загалом для поховань досліджуваного могильника є характерною велика кількість прикрас. І. Шараневич висловив думку, що лише 10 відсотків від усіх поховань є тілопальними [Szaraniewicz, 1900, s. 28].

М. Грушевський на основі щоденників І. Шараневича зазначає, що найцікавішою знахідкою в с. Чехи є палені людські кістки, на яких знаходиться 24 тоненькі бронзові трубочки і коралики скріплені по чотири, що складало симетричну фігуру у вигляді намиста [Грушевський, 1899, с. 11]. Аналіз речового матеріалу дав можливість М. Грушевському виділити пам'ятку в окрему культуру і надати їй назву за місцем знаходження – культура Чехи-Висоцько. Однак у датуванні могильника М. Грушевський допустив помилку, оскільки відніс досліджуваний могильник до ранньоримського часу. Наступні дослідження В. Гребеняка та Т. Сулімірського довели приналежність могильника в Чехах до другої чверті I тис. до н.е. [Бандрівський, 1994, с. 46]. Дослідження на могильнику фактично були першими розкопками, проведеними на високому фаховому рівні. Про це свідчать докладна фіксація матеріалів, вивчення стратиграфії пам'ятки, детальний аналіз речового комплексу, спроба пошуків аналогій з іншими культурами. Крім цього, із розкопок могильника залишилися ситуаційні плани (рис. 2, 3) та фотоматеріали, що свідчить на користь професіоналізму дослідників.

Дослідження на могильнику Чехи-Висоцько стали новим етапом розвитку археологічної науки у Львові. Саме на прикладі цієї пам'ятки бачимо якісні зміни, що відбулися в археологічних дослідженнях у 1890-х рр. Варто зауважити, що результати розкопок М. Грушевського публікувались відразу на сторінках місцевих видань, перш за все “Записок НТШ” [Грушевський, 1895, с. 11-12; 1899, с. 1-22;]. Натомість результати розкопок професора Шараневича опубліковані лише у 1900 р. на сторінках видання “Тека консерваторська”. Очевидно, тому на інформацію М. Грушевського, як більш достовірну, покладалися їх сучасники. Прикладом може служити лист Ф. Вовка до В. Гнатюка від 20 вересня 1900 р.: *“Якщо здобудете мені працю Шараневича, то буду дуже дякува[ти]. А усе-таки мені цікавішим було мати розрізи могил, зроблені д. Грушевським, бо, між нами кажучи, на археологію Шараневичову покладалися дуже не можна”* [Наулко, Руденко, Франко, 2001, с. 35].

Наприкінці 1890-их рр. Ставропільський Інститут втрачає своє значення як важливий науковий осередок. Занепадає в ньому і археологія. Натомість у кінці XIX – на початку XX ст. у Львові виділяється два основні центри археологічних досліджень – уже згадуване Наукове Товариство ім. Шевченка та Львівський університет.

Археологічні роботи Львівського університету цього періоду пов'язані з діяльністю Кароля Гадачека* (рис. 3). Сфера наукових інтересів К. Гадачека не обмежувалась конкретною археологічною культурою чи хронологічним періодом. Перші серйозні польові дослідження археолога припадають на 1898-1899 рр., коли у с. Неслухові Кам'янка-Буського р-ну на Львівщині він проводив розкопки багатшарового поселення [Janusz B., 1918, s. 157; Ратич, 1957, с. 91] та поховань тшчинецько-комарівської культури [Hadaczek, 1900. S. 71-73]. Згідно з публікаціями автора досліджень виявлено 18 жител та кілька господарських споруд. [Hadaczek, 1900a, s. 48-59; 1900, s. 71-86]. Значну кількість матеріалів автор відніс до черняхівської культури [Hadaczek, 1900a, s. 48-59]. Однак рівень тогочасних методів археологічних досліджень не дав можливості молодому науковцю правильно зорієнтуватися у типології матеріалів. Зокрема матеріали раннього середньовіччя та Київської Русі дослідник відніс до культури полів поховань [Онищук, 2000, с. 191].

Ще одна цікава пам'ятка досліджувалась К. Гадачеком 1900 р., коли він виїхав на місце, де було виявлено Михалківські скарби (1878 і 1896 рр.) і провів обстеження території. Бажаних результатів пошуки нових скарбів не дали, однак саме тоді у с. Михалків Борщівського р-ну Тернопільської області відкрито ґрунтовий могильник із трупопокладеннями. [Hadaczek, 1903a, s. 33; Janusz, 1918, s. 68-69; Ратич, 1957, с. 66].

* Автор висловлює глибоку вдячність проф. С. Козловському за надане фото К. Гадачека.

За час роботи в університеті К. Гадачек відкриває ряд поселень та археологічних культур. Частина цих робіт здійснюється за сприяння та фінансової підтримки університету [ДАЛЮ. Ф. 26. Оп. 7. Спр. 586. Арк. 73]. У 1904 р., проводячи розвідку в околицях Ясенова Бродівського повіту, він відкрив сліди двох поселень висоцької культури, розташованих в урочищах Корчунок і На Сморках. Під час розвідкового обстеження цієї території досліднику вдалося зібрати невелику кількість кераміки та крем'яних знарядь, які згодом було віднесено до висоцької культури [Онищук, 2005, с. 284].

У 1905 р. К. Гадачек провів розкопки поблизу Пшеворська (рис. 5). В ході дослідження вивчено 180 інгумаційних поховань. Розкопки могильника дали багатий речовий матеріал, на основі якого науковець виділив окрему групу пам'яток, відомих на той час у Мазовії, Великопольщі та Малопольщі. Могильник у Пшеворську дослідник датував II-III ст. н.е. [Hadczyk, 1909, s. 16]. К. Гадачек описав низку подібних пам'яток із території Західного Побужжя і Подністер'я (зокрема, випадково виявлені поховання в Кристинополі, Бендюзі, Добростанах, Капустянцях, Петрилові, Рудках) [Hadczyk, 1909, s. 20]. К. Гадачек звернув увагу на нестійкий характер культури "чорних урн". Пізніше усі ці пам'ятки були об'єднані в окрему пшеворську культуру [Козак, 1984, с. 9].

До числа найвидатніших досягнень К. Гадачека належать дослідження поселення трипільської культури в урочищі Обоз біля с. Кошилівці на Тернопільщині (рис. 4). Перші розвідки проведено тут 1906 р. [Hadczyk, 1914, s. 4-5]. Стационарні дослідження пам'ятки впродовж 1908-1912 рр. дали надзвичайно багатий матеріал. Особливу увагу науковець звертав на мистецтво трипільців, зокрема – на зооморфну та антропоморфну пластику. Частина матеріалів, виявлених К. Гадачеком у Кошилівцях, зберігається у фондах Львівського історичного музею. Результати дослідження пам'яток кошиловецького типу введені вченим до наукового обігу [Hadczyk, 1914, s. 74]. Цікаво, що у монографії 1914 р. К. Гадачек, вперше у практиці вивчення цієї культури, докладно описує сам процес польового дослідження, а також висвітлює питання зв'язку культури мальованої кераміки з неолітичними культурами інших областей Середземномор'я [Пелешин, Конопля, 1999, с. 88].

Серед пам'яток, розкопаних К. Гадачеком, заслуговують на увагу могильники слов'янського часу в с. Зелений Гай Заліщицького р-ну Тернопільської обл. [Hadczyk, 1909a, s. 3]. Водночас, у результаті розвідок у с. Псари Рогатинського р-ну Івано-Франківської області професор Гадачек виявив могильник IV ст. н.е., у якому дослідив чотири тілопокладення [Hadczyk, 1912, s. 28].

У 1905 і 1907 рр. К. Гадачек проводив дослідження літописного Пліснеська. Зауважимо, що у 1880-х рр. перші розкопки курганів у Пліснеську проводив Т. Земецький. К. Гадачек вперше зняв топографічний план Пліснеського городища, провів візуальне обстеження валів, ровів та доріг, визначив місця, де знаходилися в'їзні ворота до міста, а також здійснив кілька траншей на його дитинці. Не виявивши яких-небудь решток мурів, дослідник припускав, що оборонні укріплення міста були споруджені з дерева [Sprawozdania Grona..., 1905, s. 9; 1907, s. 5; Погоральський, 2005, с. 136].

Варто відзначити, що К. Гадачек у своїх роботах разом із докладним описом пам'яток подає їх ґрунтовну інтерпретацію. Зокрема підсумувавши результати розкопок, здійснених І. Коперницьким у Верхній Липиці, вчений вперше 1911 р. відніс матеріали з могильника до окремої археологічної культури. Зокрема, він пише, що *"в керамічній галузі він відкриває окрему культуру яка гарно розвинулась у варварській країні під впливом класичного світу"* [Hadczyk, 1912, s. 23-26]. Принагідно зауважимо, що в результаті дворічних досліджень (1889-1890 рр.), проведених І. Коперницьким, виявлено великий тілопальний могильник. В перших повідомленнях І. Коперницького говорилося про відкриття 200 урн з перепаленими людськими кістками. Здобуті матеріали не були науково опрацьованими. В літературі з'явилося лише коротке повідомлення про проведену роботу. Могильник було віднесено до римського періоду і датовано кін. II – поч. III ст. н.е. [Цигилик, 2001, с. 3]. Пізніше матеріали могильника опрацьовував М. Смішко. Дослідник вважав, що насправді було відкрито 65 поховань [Śmieszko, 1932, s. 26-54].

Серед молодих археологів, які з'являються у Львові на початку ХХ ст., особливе місце належить В. Гребеняку. Сферою його наукових зацікавлень у галузі археології була висоцька культура. В. Гребеняк був єдиним, окрім Л. Нідерле, хто більш-менш точно визначив приналежність висоцьких пам'яток саме до доби раннього заліза. Науковець вперше, комплексно зіставивши пам'ятки висоцької культури, аргументував їх окремішність у колі сусідніх культур [Бандрівський, 1998, с. 79-81]. До речі, В. Гребеняк першим подав інформацію про могильник висоцької культури у с. Гончарівка Золочівського району на Львівщині [Гребеняк, 1914].

На третьому етапі розвитку польової археології не останню роль в археологічних дослідженнях продовжують відігравати *випадкові знахідки*. Частина відомих скарбів, випадково виявлених наприкінці ХІХ ст., мала величезну наукову та мистецьку вартість. До таких відомих знахідок, як Михалківські скарби, Молотівське срібло, скарб із с. Комарники Турківського повіту, зверталось чимало дослідників. Львівські науковці кінця ХІХ – початку ХХ ст. часто звертались до випадково виявлених скарбів і робили досить серйозні висновки щодо їх культурної та хронологічної приналежності. Так, зокрема 1900 р. М. Грушевський публікує на сторінках Записок НТШ статтю, присвячену скарбу бронзових мечів із с. Комарники. В результаті порівняльного аналізу трьох вцілілих зі скарбу мечів, із відповідними аналогами, виявленими на інших територіях, автор розвідки відносить їх до пізнього етапу середньодунайської археологічної культури [Грушевський, 1900, с. 2-3].

На третьому етапі розвитку археології спостерігається докладніший, ніж на другому, більш комплексний підхід у вивченні випадкових знахідок скарбів. Прикладом може служити дослідження умов відкриття Михалківського скарбу, яке здійснив К. Гадачек, застосувавши при цьому, крім ретельного аналізу топографічної ситуації, метод фотофіксації місця виявлення знахідки [Nadacek, 1904].

На історії вивчення інших випадкових знахідок упродовж досліджуваного періоду детально зупинятися не будемо, оскільки не ставимо за мету подати повний перелік знайдених речей.

Підводячи підсумки, варто відзначити, що *перший етап* розвитку археології у Східній Галичині характеризується науковим зацікавленням окремими випадковими знахідками. До наукового обігу вводяться в основному лише предмети музейної вартості.

Для *другого етапу* характерним є поступовий перехід до польових археологічних досліджень. На основі аналізу досліджень археологічних пам'яток до 70-их рр. ХІХ ст. можна твердити, що у Східній Галичині археологія ще не займає провідного місця в системі інших наук, а базується на роботах дослідників, які стояли біля джерел її формування. Фактично до середини 1870-их рр. археологічні розкопки носять епізодичний характер. Серед дослідників виділяються А. Петрушевич, А. Кіркор, певні кроки у розвитку археологічних студій робить А. Шнайдер. Фактично фахові археологічні дослідження у Львові розпочинаються після створення Археологічного товариства (1875 р.), і Львів, таким чином, поступово перетворюється на важливий центр, який курує проведенням археологічних робіт у Східній Галичині.

Серед найважливіших здобутків *третього періоду* слід відзначити кілька основних моментів. На перше місце варто поставити відкриття археологічних культур. Тут першість беруть своїми досягненнями І. Шараневич (висоцька культура), І. Коперницький (липицька), К. Гадачек (пшеворська). Вагоме місце в археологічних дослідженнях, здійснених львівським археологічним осередком, належить вивченню середньовічних пам'яток та локалізації літописних міст. Зокрема, в цей час проводились дослідження у Звенигороді, Галичі, Пліснеську. Власне результати археологічних розкопок і розвідок дали змогу локалізувати княжі столиці Звенигород та Галич. Завдяки цілеспрямованим науковим пошукам саме в цей час на археологічній карті Східної Галичини з'явилися нові пам'ятки, які стали всесвітньо відомими, це, зокрема, Кошилівці, Більче-Золоте, печера Вертеба та ряд інших.

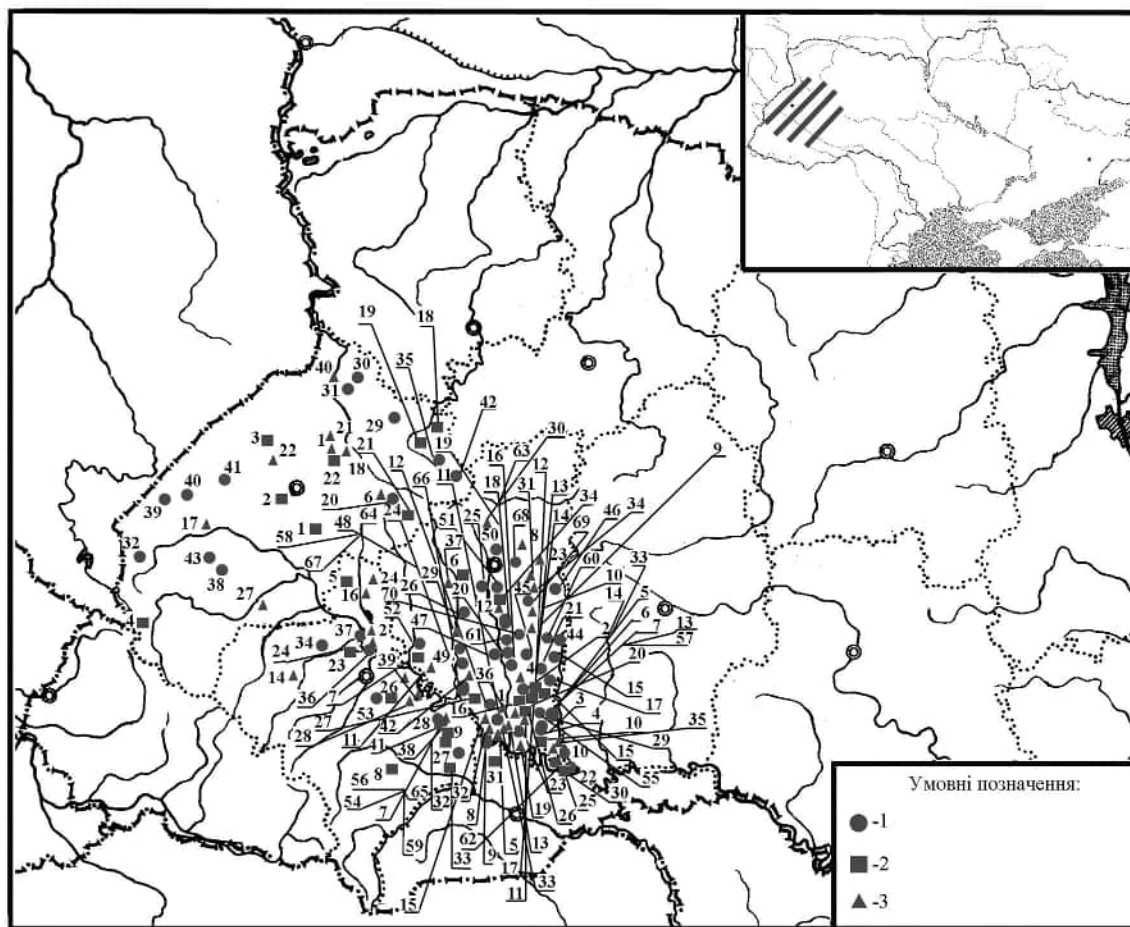

Рис. 7. Карта розміщення археологічних пам'яток заходу України, досліджених у період 1875 р. – поч. XX ст.

Умовні позначення:

1. Доба палеоліт – енеоліту.

1-Щитівці, 1890, Оссовський; 2-Вигнанка (тепер Горішня Вигнанка), 1890, Оссовський; 3-Кудринці, 1900, Гадачек; 4-Кудринці, 1915, Сюзов; 5-Більче-Золоте II, 1884; 6- Більче-Золоте II, 1889, Павлович; 7-Більче-Золоте II, 1891, Оссовський; 8-Заліщики II кін. 19 ст.; 9-Заліщики II, 1880, Сулімівський; 10-Устя Біскуп'є (тепер Устя), кін. 19 ст., Гадачек; 11-Дорогичівка кін. 19 ст., Шнайдер; 12-Городок, 1890, Оссовський; 13-Більче-Золоте I, 1890-1892р, Оссовський; 14-Більче-Золоте I, 1898-1904р, 1907, Деметрикевич; 15-Раштівці, 1913; 16-Глібів, кін. 19 ст.; 17-Городниця, кін. 19 ст.; 18-Васильківці, 1889, Оссовський; 19-Васильківці, 1890-і рр., Деметрикевич; 20-Нагірянка, поч. 20 ст.; 21-Бобрівники, поч. 20 ст.; 22-Мельниця-Подільська I, 1900, Гадачек; 23-Пилипче, 1900, Гадачек; 24-Кошилівці, 1908-1912р, Шнайдер, Гадачек; 25-Семенів, 1900, Деметрикевич; 26-Буданів, 1890-і р, Деметрикевич; 27-Стрільче II, кін. 19 ст.; 28-Городниця IV, 1884, Коперницький; 29-Волиця, 1904; 30-Острів, 1897; 31-Ільковичі, поч. 20 ст.; 32-Міженець, 1880-і роки; 33-Більче-Золоте, 1898-1904 р, Деметрикевич; 34-Нечівці, 1885 ; 35-Висоцьке, 1895-1896 р, Оссовський; 36-Комарів, 1886, Земецький; 37-Кринос, 1883, Шараневич; 38-Залужани, 1896 , Деметрикевич; 39-Баличі, 1902 , Кіццолі; 40-Мочеради, 1902 , Кіццолі; 41-Переможне, 1886; 42-Висоцьке, 1895-96 р, Оссовський; 43-Стебник, 1915, Рошка; 44-Хоростків, 1889, Оссовський; 45-Дуліби, 1907; 46-Увисла II, 1890, Оссовський; 47-Улашківці, 1912; 48-Кошилівці 1906-12 рр., Гадачек; 49-Миколаївка, 1890; 50-околиці Броварів, 1912, Сроковський; 51-Підгайчики Юстинові (тепер Підгайчики), 1895; 52-Горигляди; 53-Братишів II, між 1894 і 1896 ; 54-Городниця, 1877-1878 р, Пшибиславський, Коперницький; 55-Боришківці, 1876, Кіркор; 56-Городниця, 1878, Пшибиславський; 57-Більче-Золоте I, 1876-1878р, Кіркор; 58-Кошилівці, 1878, Шнайдер; 59-Городниця, 1877; 60-Жабинці, 1877, Кіркор; 61-Личківці, 1877, Кіркор; 62-Верхняківці I, 1877, Кіркор; 63-Васильківці, 1876, Кіркор; 64-Кошилівці I, 1878, Кайдль; 65-Городниця III, 1877-1882 рр., Коперницький, Пшибиславський; 66-

Берем'яни, 1877, Кірко; 67-Кошилівці, 1878, Кірко; 68-Семенів, 1876, Кірко; 69-Коцюбинці, 1876; 70-Чорнокінци, 1877, Кірко

2. Епоха бронзи-раннього заліза.

1-Смереківка, кін. XIX ст.; 2-Підсадки, кін. XIX ст.; 3 – Жовква, поч. XX ст.; 4-Комарники, 1899; 5-Руда, 1884; 6-Семенів, 1903; 7-Касперівці, 1908; 8-Корнич, 1915; 9-Кунісівці, 1890; 10-Звенигород, кін. XIX ст.; 11-Кругле, 1902; 12-Новосілки, 1884, Федорович; 13-Новосілки, 1890, Оссовський; 14-Новосілки, 1891, власник поля; 15-Раків Кут, 1896; 16-Городниця, 1881, А. Кірко; 17-Шидлівці, 1890, Оссовський; 18-Ясенів, 1904, Гадачек; 19-Лугове, 1895-1896, Шараневич; 20-Висоцько, 1897-1898, Шараневич; 21-Гончарівка, 1913; 22-Неслухів, 1898-1899, Гадачек; 23-Тенетники, 1889, Оссовський; 24- Олешів, 1894; 25-Звенигород, кін. XIX ст.; 26-Михалків, 1878; 27-Дзвиняч, 1877; 28-Озеряни, 1876; 29-Більче Золоте, 1877-1878, Кірко; 30-Сапогів, 1876-1878, А. Кірко; 31-Поточище, 1879; 32-Городниця, 1877, Коперницький; 33-Чернелиця, 1878, Пшибиславський; 34-Берем'яни, 1877, Кірко;

3. Початок н.е. – доба Київської Русі.

1-Неслухів, 1898-1899, 1903, Гадачек; 2-Піддубці, 1898, Мельник; 3-Галич, 1886, Шараневич; 4-Галич, 1882-1884, Шараневич, Лаврицький; 5-Палашівка, 1912, Гадачек; 6-Зелений Гай, 1880, 1882, Коперницький, Пшибиславський; 7-Підлипиці, 1881, Кірко; 8-Городниця, 1882, Коперницький, Пшибиславський; 9-Старий Збараж, 1883, Кірко; 10-Увисла, 1889, Оссовський; 11-Васильківці, 1890, Оссовський; 12-Мишків, 1890, Оссовський; 13-Зеленче (тепер Семенів), 1894; 14-Бедриківці, 1899, Шомбати; 15-Нижній Стругень, 1912, Коперницький; 16-Зелений Гай, 1909, Гадачек; 17-Приозерне, 1909, Гадачек; 18-Рудки, 1880 ; 19-Кам'янка-Бузька, 1882; 20-Колодрібка, 1912; 21-Іване-Золоте, 1913; 22-Неслухів, 1883, 1898-1903, Гадачек; 23-Малехів, 1910, Гадачек; 24-Романове, 1913; 25-Верхня Липиця, 1889-1890, Коперницький; 26- Боришківці, 1899; 27-Хотимир, 1908; 28-Стинява, 1885; 29-Новосілка, 1878, Шнайдер; 30-Товстолуг, 1877, Кірко; 31-Семенів, 1876; 32-Колодрібка, 1876; 33-Зелений Гай, 1877, Коперницький, Пшибиславський; 34-Жабинці, 1877, Кірко; 35-Лосяч, 1877, Кірко; 36-Городок, 1878, Кірко; 37-Жнибороди, 1878, Кірко; 38-Городниця, 1878, Пшибиславський; 39-Петрилів, 1878; 40-Червоноград, 1878; 41-Городниця, 1877, Коперницький; 42-Блищанка, 1877

Fig. 7. Map of location of archaeological sites of Western Ukraine, researched in the period during 1875 – beginning of XX century.

Conventional marks:

1. Epoch of Paleolithic-Eneolithic.

1-Schytivtsi, 1890, Ossovs'kyj; 2-Vyhnanka (now Horishnja Vyhanka), 1890, Ossovs'kyj; 3-Kudryntsi, 1900, Hadachek; 4-Kudryntsi, 1915, Sjuzov; 5-Bil'che-Zolote II, 1884; 6- Bil'che-Zolote II, 1889, Pavlovyh; 7- Bil'che-Zolote II, 1891, Ossovs'kyj; 8-Zalischyky II end of 19 century; 9-Zalischyky II, 1880, Sulimirs'kyj; 10-Ustja Biskupje (now Ustja), end of 19 century, Hadachek; 11-Dorohychivka end of 19 century, Shnajder; 12-Horodok, 1890, Ossovs'kyj; 13-Bil'che-Zolote I, 1890-1892, Ossovs'kyj; 14-Bil'che-Zolote I, 1898-1904r, 1907, Demetrykevych; 15-Rashtivtsi, 1913; 16-Hlibiv, end of 19 century; 17-Horodnytsja, end 19 century; 18-Vasyl'kivtsi, 1889, Ossovs'kyj; 19-Vasyl'kivtsi, 1890-s, Demetrykevych; 20-Nahirjanka, beginning of 20 century; 21-Bobrivnyky, beginning of 20 century; 22-Mel'nytsja-Podil's'ka I, 1900, Hadachek; 23-Pylypche, 1900, Hadachek; 24-Koshylivtsi, 1908-1912r, Shnajder, Hadachek; 25-Semeniv, 1900, Demetrykevych; 26-Budaniv, 1890-s, Demetrykevych; 27-Stril'che II, end of 19 century; 28-Horodnytsja IV, 1884, Kopernyts'kyj; 29-Volytsja, 1904; 30-Ostriv, 1897; 31-Il'kovychi, beginning of 20 century; 32-Mizhenets', 1880-s; 33-Bil'che-Zolote, 1898-1904, Demetrykevych; 34-Nechivtsi, 1885 ; 35-Vysots'ke, 1895-1896, Ossovs'kyj; 36-Komariv, 1886, Zemets'kyj; 37-Krylos, 1883, Sharanevych; 38-Zaluzhany, 1896 , Demetrykevych; 39-Balychi, 1902 , Kitstsoli; 40-Mocherady, 1902 , Kitstsoli; 41-Peremozhne, 1886; 42-Vysots'ke, 1895-96, Ossovs'kyj; 43-Stebnyk, 1915, Roshka; 44-Khorostkiv, 1889, Ossovs'kyj; 45-Duliby, 1907; 46-Uvysla II, 1890, Ossovs'kyj; 47-Ulashkivtsi, 1912; 48-Koshylivtsi 1906-12, Hadachek; 49-Mykolajivka, 1890; 50-near Brovary, 1912, Srokovs'kyj; 51-Pidhajchyky Justynovi (now Pidhajchyky), 1895; 52-Horyhlyady; 53-Bratyshev II, between 1894 and 1896 ; 54-Horodnytsja, 1877-1878, Pshybyslavs'kyj, Kopernyts'kyj; 55-Boryshkivtsi, 1876, Kirkor; 56-Horodnytsja, 1878, Pshebyslavs'kyj; 57-Bil'che-Zolote I, 1876-1878r, Kirkor; 58-Koshylivtsi, 1878, Shnajder; 59-Horodnytsja, 1877; 60-Zhabyntsi, 1877, Kirkor; 61-Lychkivtsi, 1877, Kirkor; 62-Verkhnjakivtsi I, 1877, Kirkor; 63-Vasyl'kivtsi, 1876, Kirkor; 64-Koshylivtsi I, 1878, Kajndl'; 65-Horodnytsja III, 1877-1882, Kopernyts'kyj, Pshebyslavs'kyj; 66-Beremjany, 1877, Kirkor; 67-Koshylivtsi, 1878, Kirkor; 68-Semeniv, 1876, Kirkor; 69-Kotsjubyntsi, 1876; 70-Chornokintsi, 1877, Kirkor.

2 Epoch of Bronze – Early Iron Age.

1-Smerekivka, end of XIX century; 2-Pidsadky, end of XIX century; 3 – Zhovkva, beginning of XX century; 4-Komarnyky, 1899; 5-Ruda, 1884; 6-Semeniv, 1903; 7-Kasperivtsi, 1908; 8-Kornych, 1915; 9-Kunysivtsi, 1890; 10-Zvenyhorod, end of XIX century; 11-Kruhle, 1902; 12-Novosilky, 1884, Fedorovych; 13-Novosilky, 1890, Ossovs'kyj; 14-Novosilky, 1891, field's owner; 15-Rakiv Kut, 1896; 16-Horodnytsja, 1881, Kirkor; 17-Shydlyvtsi, 1890, Ossovs'kyj; 18-Jaseniv, 1904, Hadachek; 19-Luhove, 1895-1896, Sharanevych; 20-Vysots'ko, 1897-1898, Sharanevych; 21-Honcharivka, 1913; 22-Nesluhiv, 1898-1899, Hadachek; 23-Tenetnyky, 1889,

Ossovs'kyj; 24- Oleshiv, 1894; 25-Zvenyhorod, end of XIX century; 26-Mykhalkiv, 1878; 27-Dzvynjach, 1877; 28-Ozerjany, 1876; 29-Bil'che Zolote, 1877-1878, Kirkor; 30-Sapohiv, 1876-1878, Kirkor; 31-Potochysche, 1879; 32-Horodnytsja, 1877, Kopernyts'kyj; 33-Chernelytsja, 1878, Pshybyslavs'kyj; 34-Berem`jany, 1877, Kirkor;

3. Beginning of A.D. – Old Rus' period.

1-Neslukhiv, 1898-1899, 1903, Hadachek; 2-Piddubtsi, 1898, Mel'nyk; 3-Halych, 1886, Sharanevych; 4-Halych, 1882-1884, Sharanevych, Lavryts'kyj; 5-Palashivka, 1912, Hadachek; 6-Zelenyj Haj, 1880, 1882, Kopernyts'kyj, Pshebyslavs'kyj; 7-Pidlyptsi, 1881, Kirkor; 8-Horodnytsja, 1882, Kopernyts'kyj, Pshebyslavs'kyj; 9-Staryj Zbarazh, 1883, Kirkor; 10-Uvysla, 1889, Ossovs'kyj; 11-Vasyl'kivtsi, 1890, Ossovs'kyj; 12-Myshkiv, 1890, Ossovs'kyj; 13-Zelenche (now Semeniv), 1894; 14-Bedrykivtsi, 1899, Shombati; 15-Nyzhnij Struten', 1912, Kopernyts'kyj; 16-Zelenyj Haj, 1909, Hadachek; 17-Pryozerne, 1909, Hadachek; 18-Rudky, 1880 ; 19-Kamjanka-Buz'ka, 1882; 20-Kolodribka, 1912; 21-Ivane-Zolote, 1913; 22-Neslukhiv, 1883, 1898-1903, Hadachek; 23-Malekhiv, 1910, Hadachek; 24-Romanove, 1913; 25-Verkhnja Lypytsja, 1889-1890, Kopernyts'kyj; 26- Boryshkivtsi, 1899; 27-Khotymyr, 1908; 28-Stynjava, 1885; 29-Novosilka, 1878, Shnajder; 30-Tovstoluh, 1877, Kirkor; 31-Semeniv, 1876; 32-Kolodribka, 1876; 33-Zelenyj Haj, 1877, Kopernyts'kyj, Pshebyslavs'kyj; 34-Zhabyntsi, 1877, Kirkor; 35-Losjach, 1877, Kirkor; 36-Horodok, 1878, Kirkor; 37-Zhnyborody, 1878, Kirkor; 38-Horodnytsja, 1878, Pshebyslavs'kyj; 39-Petryliv, 1878; 40-Chervonohrad, 1878; 41-Horodnytsja, 1877, Kopernyts'kyj; 42-Blyschanka, 1877

ЛІТЕРАТУРА

Бандрівський М.

1998 Археологічна діяльність Ізидора Шараневича (1829-1901) // МДАПВ. Постаті української археології. – Львів. – Вип. 7. – С. 95-97.

Бандрівський М.

1993 Вивчення скіфських старожитностей на Борщівщині // Літопис Борщівщини. – Борщів. – Вип. 3. – С. 3-9

1994 Археологічні зацікавлення Михайла Грушевського // “Михайло Грушевський”. Збірник наукових праць і матеріалів Міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського (Праці сесій, конференцій, симпозіумів, круглих столів НТШ у Львові. – Т. 3). – Львів. – С. 43-49.

1998 Все ще недооцінений археолог Володимир Гребеняк // МДАПВ. Постаті української археології. – Львів. – Вип. 7. – С. 79-81

2000 Археологічні зацікавлення І.Вагилевича. Археологічні зацікавлення Івана Вагилевича // Шашкевичіана: Збірник наукових праць. – Львів-Вінніпег. – Вип.3-4. – С. 137-140

Бандрівський М., Крушельницька Л., Купчинський О.

1998 Від редакторів тому // Записки НТШ. Праці Археологічної комісії. – Львів. – С. 5-16.

Білас Н.

2001 Пошуки праслов'янських старожитностей вченими Львівського університету протягом другої половини XIX – в першій третині XX ст. // Етногенез та рання історія слов'ян: нові наукові концепції на зламі тисячоліть: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Львів. – С. 277-280.

2002 І. І. Шараневич та його внесок у розвиток археологічної науки // Археологія. – № 3. – С. 152-156.

Булик Н.

2003 Діяльність Крайового археологічного товариства у Львові в останній чверті XIX століття. // Археологічні дослідження Львівського університету. – Вип. 6. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка. – С. 196-203.

Ваврик В.

1923 Исидор Шараневичъ // Сб. статей. – Львов. – С. 83-85.

Гаврилів Б., Деркач І., Кафарський В.

1999 Давній Галич в пам'ятках історії та культури. – Івано-Франківськ. – 152 с.

Гребеняк В.

1914 Сліди скитської культури в Галичині // Записки НТШ. – Львів. – Т. CXVII-CXVIII.

Грушевський М.

- 1895 Археологічні знахідки в селі Чехах повіта Бродського // Діло. – Львів. – № 181
1895а Похоронне поле каменного віку в с. Чехах (пов. Бродський) // Записки НТШ. – Т. VI. – С. 11-12.
1899 Похоронне поле в с. Чехах. Археологічна розвідка // Записки НТШ. – Львів. – Т. XXXI-XXXII. – С. 1-22.

Грушевський М.

- 1900 Бронзові мечі з Турецького повіту (Галичина) // Записки НТШ. – Т. 33. – С. 1-4.

ДАЛО

Ф. 26 (Львівський університет). Оп. 7. Спр. 586. Арк. 73

Дьдицький Б.

- 1868 Народная история Руси от начала до новейших времен. После наилучших историков составлена и издана. – Львов. – Ч. 1. – 224 с.

Дем'ян Г.

- 1993 Іван Вагилевич – історик і народознавець. – Київ: Наукова думка. – 145 с.

Думанська І., Скочиляс І.

- 1995 Антоні Шнайдер як дослідник Борщівщини // Літопис Борщівщини. – Борщів. – Вип. 7. – С. 82-86

Киричук О.

- 2000 Археологічні дослідження Ставропігійського Інституту в 70-90-х роках XIX ст. // АДЛУ. – Львів. – Вип. 4. – С. 214-227.

Козак Д. Н.

- 1984 Пшеворська культура у Верхньому Подністров'ї та Західному Побужжі. – Київ. – 131 с.

Кравець В.П.

- 1951 Пам'ятники Трипольської культури Верхнього Поднестровья. – Львів. – 186 с. (Рукопис зберігається у архіві Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – Оп. 5. Од. зб.109).

Крушельницька Л., Бандрівський М.

- 1998 Археологічні розкопки А. Кіркора і Г. Осовського на Тернопільщині 70-90 рр. XIX ст. // МДАПВ. Постаті української археології. – Львів. – Вип. 7. – С. 73-75.

Лаврецький Л.

- 1882 Розкопи старинного Галича // Зоря. – Львів. – № 19. – С. 304.

Максимчук І.

- 1967 Нарис історії роду Петрушевичів. – Чикаго.

Наулко В., Руденко Н., Франко О.

- 2001 Листування Федора Вовка з Володимиром Гнатюком. – Львів

Онищук Я.

- 2000 До питання історіографії та історії вивчення археологічних пам'яток Волино-Подільського пограниччя (перша половина I тис.н.е.) // АДЛУ. – Львів. – Вип. 4. – С. 190-213
2005 З історії дослідження пам'яток висоцької культури в межиріччі Західного Бугу та Ікви // АДЛУ. – Львів. – Вип. 8. – С. 283-293.

Павлів Д.Ю.

- 1990 Археологічні заняття М. Грушевського // Шевченко і українська національна культура. Матеріали наукового симпозиуму. Львів, 8-9 червня 1989 р. – Львів. – С. 82-83

Пастернак Я.

- 1944 Старий Галич: археологічно-історичні дослідження у 1850-1943 рр. – Краків-Львів. – 219 с.
1962 Ті, що розкрили підземний архів України. (Пам'яті видатних археологів України) // Терем. – Р. I. – Ч. I. – Жовтень. – Детройт. – С. 7-12.

Пелецишин М., Конопля В.

- 2000 Східнокарпатський регіон у первісності (кам'яний вік) // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. Археологія та антропологія. – Львів. – С. 31-115.

Петегирич В.

- 1990 Внесок НТШ у дослідження давньоруської археології // Т. Шевченко і українська національна культура. Матеріали наукового симпозиуму. Львів, 8-9 червня 1989 р. – Львів. – С. 80-81.

Петегирич В., Павлів Д.

- 1991 Археологія у дослідженнях членів НТШ // Записки НТШ. Праці історико-філософської секції. – Т. ССХХІІ. – Львів. – С. 412-426.

Петрушевич А.С.

- 1878 Михалково-Днѣстрянскій кладъ // Слово. – № 93. – С. 2; № 94. – С. 3; № 98.
1885 О каменном истукане Хорса, Дажьбога открытом в русле реки Збруча в 1851 // Литературный сборник Галицко-русской Матицы. – Львов. – Вып. 1. – С. 1-3; Вып. II, III. – С. 77, 103-104

Погоральський Я.

- 2005 Пам'ятки доби Київської Русі у дослідженнях археологів Львівського університету // АДЛУ. – Львів. – Вип. 8. – С. 133-151.

Пытин А.Н.

- 1891 История русской этнографии. – Санкт-Петербург. – Т. III.

Ратич О.О.

- 1957 Древнеруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР. – Київ.

Розкопы підъ Галичемъ

- 1882 // Зоря. – № 24. – С. 388.

Розкопы старинного Галича

- 1882 // Зоря. – № 19. – С. 304.

Рожко М.Ф.

- 1996 Тустань – давньоруська наскельна фортеця. – К. – 240 с.

Ситник О.

- 2005 Постаті археології Львівського університету у фокусі столітньої історії // АДЛУ. – Львів. – Вип. 8. – С. 11-46.

Стефанович М.

- 2002 З історії антропологічних студій на заході України // Записки НТШ. – Т. ССXLIV. Праці Археологічної комісії. – Львів. – С. 320-333

Строценъ Б.

- 2003 Історія археологічних досліджень на Тернопільщині // Археологія Тернопільщини. – Тернопіль. – С. 6-16.

Фіголь М.

- 1997 Мистецтво стародавнього Галича. – Київ. – 224 с.

ЦДІА України у Львові

- Ф. 146 (Галицьке Намісництво). Оп. 51а. Спр. 1030. Арк. 3.
Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). Оп. 25. Спр. 48. Арк. 21.
Ф. 192. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 25.

Цигилик В.

- 2001 Верхня Липиця пам'ятка римської доби. – Львів. – 55 с.

Шараневич И.

- 1863 История Галицко-Володимирської Руси от найдавніших времен до року 1453. – Львов.
1886 Указания в писаных источниках, а особенно в документах и актах до археологических исследований. – Львов. – 35 с.
1887 Известіе о результате изследовательных разкопок в рубежах древнекняжеского города Галича предпринятых в гг. 1886-1887. – Львов. – 8 с.

Шнейдер А.

- 1995 Борщівський повіт у Галичині з його доісторичною та середньовічною старовиною (Археологічне дослідження опрацьоване на місці у 1878 р.) // Літопис Борщівщини. – Борщів. – Вип. 7. – С. 84-99 / переклад І. Думанська.

Abramowicz A.

- 1967 Wiek archeologii. – Warszawa.

Czasopism...

1829 Czasopism naukowy księgozbioru publ. imienia Ossolińskich. – Lwów. – T. II. – S. 84.

Demetrykiewicz W.

1898 Kurhany w Przemyskim i Drogobyckim // Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. – Kraków. – T. II. – S. 3-12.

Hadaczek K.

1900 Grabarka Nieluchowska // Teki konserwatorska. – Lwów. – R. II. – S. 71-86.

1900a Z badań archeologicznych w dorzeczu Bugu // Teki konserwatorska. – Lwów. – R. II. – S. 48-59.

1903 Światowit, szkic archeologiczny // Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. – Kraków. – VI. – S. 116-118.

1903a Z badań archeologicznych w dorzeczu Dniestru // Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. – Kraków. – VI. – S. 33.

1904 Złote skarby Michałkowskie. – Kraków.

1909 Album przedmiotów wydobytych w grobach cmentarzyska ciałopalnego koło Przeworska (z epoki cesarstwa rzymskiego). – Lwów.

1909a Sprawozdania grona konserwatorskiego Galicji Wschodniej. – Lwów. – S. 3.

1912 Kultura dorzecza Dniestru w epoce cesarstwa rzymskiego // Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. – Kraków. – T. XII. – S. 23-28.

1914 Osada przemysłowa w Koszyłowcach z epoki eneolitu. – Lwów. – 74 s.

Janusz B.

1918 Zabytki przedhistoryczne Galicji Wschodniej. – Lwów. – 310 s.

Katalog...

1877 muzeum imienia Lubomirskich. – Lwów. – 158 s.

Kirkor A.

1877 Wycieczka na Podole Galicyjskie // Kłosa. – Lwów. – T. XXIV. – S. 355-379

1878 Sprawozdanie i wykaz zabytków, złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologiczno-antropologicznej w r. 1877 // ZWAK. – Kraków. – T. II. – S. 4-16.

Kopernicki I.

1878 Poszukiwania archeologiczne w Horodnicy nad Dniestrem, dokonane w r. 1877 // ZWAK. – S. 19-72.

Kopernicki I., Przybysławski W.

1884 Dalsze poszukiwania archeologiczne w Horodnicy nad Dniestrem w latach 1878-1882 // ZWAK. – T. 8. – S. 24-27.

Nakwaska K.

1862 Pamiętnik o Adamie Hr. Potockim. – Kraków.

Ossowski G.

1890 Sprawozdanie z wycieczki paleoetnologicznej po Galicji w r. 1889 // ZWAK. – Kraków. – T. XIV. – S. 19-22

1891 Sprawozdanie z drugiej wycieczki paleoetnologicznej po Galicji w r. 1890 // ZWAK. – Kraków. – T. XV. – S. 1-88.

Pauli Ż.

1840 Starożytności Galicyjskie. – Lwów. – 49 s.

Pełński J.

1914 Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej. – Kraków. – 207 s.

Przybysławski W.

1906 Repertorium zabytków przedhistorycznych na obszarze szesnastu powiatów Galicji Wschodniej. Lwów. – 77 s.

Potocki M.

1851 Wiadomość początkowa [W:] Wiadomość o bożyszczu słowiańskim znalezionym w Zbruczu r. 1848 // Rocznik Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim złączonego. Oddział Sztuk i Archeologii. – Kraków. – Z. I. – S. 3-16.

Śmiszko M.

- 1932 Kultury wczesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w Małopolsce Wschodniej. – Lwów. – 192 s.

Sprawozdania Grona...

- 1905 c. k. Konserwatorów i korespondentów Galicyi Wschodniej // Teka konserwatorska. – Lwów. – T. III. – S. 9.
1907 c. k. Konserwatorów i korespondentów Galicyi Wschodniej // Teka konserwatorska. – Lwów. – T. III. – S. 5.

Sulimirski T.

- 1936 Scytowie na Zachodnim Podolu. – Lwów. – S. 72-73

Szaraniewicz I.

- 1870 O źródłach służących do głębszego poznania dziejów kraju ojczystego. Rzecz czytana na posiedzeniu oddziału Lwowskiego Towarzystwa Pedagogicznego dnia 15.IV. 1870. – Lwów. – S. 1-16.
1886 O rezultatach poszukiwań archeologicznych w okolicy Halicza w roku 1884 i 1885. – Lwów. – 90 s.
1900 Cmentarzyska przedhistoryczne w Czechach i Wysocku w powiecie Brodzkim, odkryte w 1895, 1896 i 1897 // Teka konserwatorska. – Lwów. – R. II. – S. 1-30.

Talko-Hrynczewicz J.

- 1923 Z moich wspomnień o dawnych archeologach // Wiadomości archeologiczne / red. W. Antoniewicz. – Warszawa. – S. 176-190.

Ziemięcki T.N.

- 1884 Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r. 1883 dokonanej // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej wydawany staraniem komisji antropologicznej. – Kraków. – T. VIII. – C. 88.
1886 Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r. 1885 dokonanej // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – Kraków. – T. X. – C. 15-16.

Natalia BULYK

FROM THE HISTORY OF ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN EASTERN HALYCHYNA
IN XIX – BEGINNING OF XX CENTURIES

Analysis of the development of field archaeological research in Eastern Halychyna in XIX – beginning of XX centuries is presented in the paper. Transition from unsystematic casual finds to methodical archaeological research is shown. The history of archaeological investigations divided into three stages, each one with some qualitative differences in research of archaeological sites and finds. On the base of analyses of these periods the process of formation of archaeological science and evolution of the methods of field investigations are presented. Archaeological map of Eastern Halychyna is described too.